Euroopan parlamentti
2019-2024

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

2023/2028(INI)

13.6.2023

MIETINTÖLUONNOS

perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa vuosina 2022 ja 2023
(2023/2028(INI))

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

Esittelijä: Katarina Barley

SISÄLTÖ

Sivu

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS 3

PERUSTELUT 12

EUROOPAN PARLAMENTIN PÄÄTÖSLAUSELMAESITYS

perusoikeuksien tilanteesta Euroopan unionissa vuosina 2022 ja 2023
(2023/2028(INI))

Euroopan parlamentti, joka

– ottaa huomioon Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (SEU) ja Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (SEUT),

– ottaa huomioon Euroopan unionin perusoikeuskirjan, jäljempänä ’perusoikeuskirja’,

– ottaa huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännön[1],

– ottaa huomioon yleisestä ehdollisuusjärjestelmästä unionin talousarvion suojaamiseksi 16. joulukuuta 2020 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU, Euratom) 2020/2092[2] (oikeusvaltioperiaatetta koskevasta ehdollisuudesta annettu asetus),

– ottaa huomioon kansalaisten, tasa-arvon, perusoikeuksien ja arvojen ohjelman perustamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1381/2013 ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 390/2014 kumoamisesta 28. huhtikuuta 2021 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2021/692[3],

– ottaa huomioon tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa 12. lokakuuta 2017 annetun neuvoston asetuksen (EU) 2017/1939[4],

– ottaa huomioon luonnollisten henkilöiden suojelusta henkilötietojen käsittelyssä sekä näiden tietojen vapaasta liikkuvuudesta ja direktiivin 95/46/EY kumoamisesta 27. huhtikuuta 2016 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2016/679 (yleinen tietosuoja-asetus)[5],

– ottaa huomioon unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin 5. heinäkuuta 2017 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2017/1371[6],

– ottaa huomioon rasismin ja muukalaisvihan tiettyjen muotojen ja ilmaisujen torjumisesta rikosoikeudellisin keinoin 28. marraskuuta 2008 tehdyn neuvoston

[1] Mm. asia C-78/18, komissio v. Unkari (Järjestöjen avoimuus), EU:C:2020:476;
asia C-241/21, I. L. v. Politsei- ja Piirivalveamet, unionin tuomioistuimen (toinen jaosto) tuomio 6.10.2022, ECLI:EU:C:2022:753.
[2] EUVL L 433 I, 22.12.2020, s. 1.
[3] EUVL L 156, 5.5.2021, s. 1.
[4] EUVL L 283, 31.10.2017, s. 1.
[5] EUVL L 119, 4.5.2016, s. 1.
[6] EUVL L 198, 28.7.2017, s. 29.

puitepäätöksen 2008/913/YOS[7],

– ottaa huomioon toimittajien ja muiden media-alan ammattilaisten suojelun, turvallisuuden ja voimaannuttamisen varmistamisesta Euroopan unionissa 16. syyskuuta 2021 annetun komission suosituksen (EU) 2021/1534[8],

– ottaa huomioon 9. joulukuuta 2021 annetun komission tiedonannon ”Osallistavampi ja suojelevampi Eurooppa: EU-rikosten luettelon laajentaminen kattamaan vihapuheen ja viharikokset” (COM(2021)0777),

– ottaa huomioon 5. maaliskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: sukupuolten tasa-arvostrategia 2020–2025” (COM(2020)0152),

– ottaa huomioon 24. kesäkuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Uhrien oikeuksia koskeva EU:n strategia (2020–2025)” (COM(2020)0258),

– ottaa huomioon 12. marraskuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Tasa-arvon unioni: hlbtiq-henkilöiden tasa-arvoa koskeva strategia 2020–2025” (COM(2020)0698),

– ottaa huomioon 2. maaliskuuta 2022 annetut neuvoston päätelmät rasismin ja antisemitismin torjunnasta,

– ottaa huomioon 2. joulukuuta 2020 annetun komission tiedonannon ”Strategia perusoikeuskirjan soveltamisen vahvistamiseksi Euroopan unionissa” (COM(2020)0711),

– ottaa huomioon 6. joulukuuta 2022 annetun komission kertomuksen ”Kukoistava kansalaisyhteiskunta perusoikeuksien puolustamiseksi EU:ssa – EU:n perusoikeuskirjan soveltamista koskeva kertomus vuodelta 2022” (COM(2022)0716),

– ottaa huomioon 13. heinäkuuta 2022 annetun komission tiedonannon ”Oikeusvaltiokertomus 2022 – Oikeusvaltiotilanne Euroopan unionissa” (COM(2022)0500),

– ottaa huomioon tutkintavankeudessa olevien epäiltyjen ja syytettyjen henkilöiden prosessuaalisista oikeuksista ja aineellisista vankeusolosuhteista 8. joulukuuta 2022 annetun komission suosituksen (EU) 2023/681[9],

– ottaa huomioon ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi julkista osallistumista harjoittavien henkilöiden suojelemisesta ilmeisen perusteettomilta tai aiheettomilta kanteilta (”strategiset häirintätarkoituksessa nostetut kanteet”) (COM(2022)0177), jäljempänä ’SLAPP-kannedirektiivi’,

– ottaa huomioon 7. joulukuuta 2022 esitetyn ehdotuksen neuvoston direktiiviksi normeista tasa-arvoelimille, jotka toimivat asioissa, jotka koskevat henkilöiden rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumatonta yhdenvertaista kohtelua, uskonnosta tai vakaumuksesta, vammaisuudesta, iästä tai seksuaalisesta suuntautumisesta

[7] EUVL L 328, 6.12.2008, s. 55.
[8] EUVL L 331, 20.9.2021, s. 8.
[9] EUVL L 86, 24.3.2023, s. 44.

riippumatonta yhdenvertaista kohtelua työssä ja ammatissa ja naisten ja miesten yhdenvertaista kohtelua sosiaaliturvaa koskevissa asioissa ja tavaroiden ja palvelujen saatavuuden ja tarjonnan osalta sekä direktiivin 2000/43/EY 13 artiklan ja direktiivin 2004/113/EY 12 artiklan kumoamisesta (COM(2022)0689),

– ottaa huomioon ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi tasa-arvoelimiä koskevista normeista naisten ja miesten yhdenvertaiseen kohteluun ja yhtäläisiin mahdollisuuksiin työssä ja ammatissa liittyvissä asioissa sekä direktiivin 2006/54/EY 20 artiklan ja direktiivin 2010/41/EU 11 artiklan kumoamisesta (COM(2022)0688),

– ottaa huomioon EU:n perusoikeusviraston raportit ja erityisesti sen perusoikeusraportit vuodelta 2022,

– ottaa huomioon ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen,

– ottaa huomioon YK:n välineet ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamisesta, YK:n yleisen määräaikaisarvioinnin yhteydessä annetut suositukset ja raportit, YK:n sopimuselinten oikeuskäytännön ja YK:n ihmisoikeusneuvoston erityismenettelyt,

– ottaa huomioon naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen, joka avattiin allekirjoitettavaksi 11. toukokuuta 2011 Istanbulissa, Turkissa, jäljempänä ’Istanbulin yleissopimus’,

– ottaa huomioon 23. maaliskuuta 2023 päivätyn Euroopan neuvoston raportin ”Human Rights Defenders in the Council of Europe Area in Times of Crises” Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutetun toimiston järjestämän, Dublinissa 24.–25. lokakuuta 2022 pidetyn ihmisoikeusaiheisen pyöreän pöydän keskustelun jälkeen[10],

– ottaa huomioon 17. maaliskuuta 2023 päivätyn luonnoksen tarkistetuksi sopimukseksi, jolla Euroopan unioni liittyy ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi tehtyyn yleissopimukseen,

– ottaa huomioon 11. marraskuuta 2021 antamansa päätöslauselman demokratian, tiedotusvälineiden vapauden ja moniarvoisuuden vahvistamisesta EU:ssa: yksityis- ja rikosoikeudellisten keinojen aiheeton käyttö toimittajien, kansalaisjärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan vaientamiseksi[11],

– ottaa huomioon 15. joulukuuta 2021 antamansa päätöslauselman korruption, sääntöjenvastaisten menojen ja EU:n ja jäsenvaltioiden varojen väärinkäytön välttämiseen hätäapurahastojen ja kriiseihin liittyvien menoalojen tapauksessa tähtäävien ennaltaehkäisevien toimenpiteiden arvioinnista[12],

[11] EUVL C 205, 20.5.2022, s. 2.
[12] EUVL C 251, 30.6.2022, s. 48.

– ottaa huomioon 17. helmikuuta 2022 antamansa päätöslauselman suosituksista komissiolle eurooppalaisten rajatylittävien yhdistysten ja voittoa tavoittelemattomien järjestöjen säännöistä[13],

– ottaa huomioon 8. maaliskuuta 2022 antamansa päätöslauselman kansalaisyhteiskunnan toimintamahdollisuuksien kaventumisesta Euroopassa[14],

– ottaa huomioon 10. maaliskuuta 2022 antamansa päätöslauselman oikeusvaltioperiaatteesta ja unionin tuomioistuimen päätöksen seurauksista[15],

– ottaa huomioon 10. maaliskuuta 2022 tekemänsä päätöksen Pegasus-ohjelman ja vastaavien vakoiluohjelmien käyttöä selvittävän tutkintavaliokunnan asettamisesta ja sen toimivallan, jäsenmäärän ja toimikauden keston määrittelystä (2022/2586(RSO)),

– ottaa huomioon 9. kesäkuuta 2022 antamansa päätöslauselman oikeusvaltioperiaatteesta ja mahdollisesta Puolan kansallisen elpymissuunnitelman hyväksymisestä[16],

– ottaa huomioon 6. heinäkuuta 2022 antamansa päätöslauselman intersektionaalisesta syrjinnästä Euroopan unionissa: afrikkalaista, Lähi-idän, latinalaisamerikkalaista ja aasialaista syntyperää olevien naisten sosioekonominen tilanne[17],

– ottaa huomioon 15. syyskuuta 2022 antamansa päätöslauselman ehdotuksesta neuvoston päätökseksi sen toteamiseksi Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 7 artiklan 1 kohdan nojalla, onko olemassa selvä vaara, että Unkari loukkaa vakavasti unionin perustana olevia arvoja[18],

– ottaa huomioon 5. lokakuuta 2022 antamansa päätöslauselman EU:ssa erillisillä asuinalueilla elävän romaniväestön tilanteesta[19],

– ottaa huomioon 15. joulukuuta 2022 antamansa päätöslauselman Qatariin liittyvistä korruptioepäilyistä ja Euroopan unionin toimielinten laajemmasta avoimuuden ja vastuuvelvollisuuden tarpeesta[20],

– ottaa huomioon 19. huhtikuuta 2023 antamansa päätöslauselman syrjinnän torjumisesta EU:ssa – kauan odotettu horisontaalinen syrjinnän vastainen direktiivi[21],

– ottaa huomioon 11. toukokuuta 2023 antamansa päätöslauselman EU:n ja Yhdysvaltojen tietosuojakehyksen antaman suojan riittävyydestä[22],

[13] EUVL C 342, 6.9.2022, s. 225.
[14] EUVL C 347, 9.9.2022, s. 2.
[15] EUVL C 347, 9.9.2022, s. 168.
[16] EUVL C 493, 27.12.2022, s. 108.
[17] EUVL C 47, 7.2.2023, s. 184.
[18] EUVL C 125, 5.4.2023, s. 463.
[19] EUVL C 132, 14.4.2023, s. 29.
[20] EUVL C 177, 17.5.2023, s. 109.
[21] P9_TA(2023)0111.
[22] P9_TA(2023)0204.

– ottaa huomioon 11. marraskuuta 2021 antamansa päätöslauselman Puolan tosiasiallisen aborttikiellon ensimmäisestä vuosipäivästä[23],

– ottaa huomioon 7. heinäkuuta 2022 antamansa päätöslauselman Yhdysvaltain korkeimman oikeuden päätöksestä kumota aborttioikeudet Yhdysvalloissa ja tarpeesta turvata aborttioikeudet ja naisten terveys EU:ssa[24],

– ottaa huomioon 3. toukokuuta 2022 antamansa päätöslauselman vähemmistöjen vainosta vakaumuksen tai uskonnon perusteella[25],

– ottaa huomioon työjärjestyksen 54 artiklan,

– ottaa huomioon perussopimus-, työjärjestys- ja toimielinasioiden valiokunnan lausunnon,

– ottaa huomioon kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunnan mietinnön (A9-0000/2023),

A. ottaa huomioon, että EU:n perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, kuten SEU-sopimuksen 2 artiklassa ja perusoikeuskirjassa määrätään; toteaa, että jäsenvaltioiden olisi jaettava nämä arvot;

B. toteaa, että tiedotusvälineiden vapaus, moniarvoisuus ja riippumattomuus ja toimittajien turvallisuus ovat sananvapautta ja tiedonvälityksen vapautta koskevan oikeuden olennaisia osatekijöitä ja ne ovat ratkaisevan tärkeitä EU:n ja sen jäsenvaltioiden demokraattisen toiminnan kannalta; ottaa huomioon, että viime vuosina toimittajiin ja media-alan toimijoihin Euroopassa ja muualla on kohdistunut kasvava uhka;

C. katsoo, että korruptio on vakava uhka demokratialle ja oikeusvaltiolle; toteaa, että korruption torjuntaan liittyy pitkäkestoisia ja vakavia huolenaiheita joissakin jäsenvaltioissa; ottaa huomioon, että oikeusvaltioperiaatetta koskevasta ehdollisuudesta annetun asetuksen tarkoituksena on suojata unionin talousarviota oikeusvaltion periaatteiden rikkomiselta;

D. ottaa huomioon, että oikeuslaitoksen riippumattomuuteen – joka on olennainen vaatimus vallanjaon demokraattisen periaatteen kannalta ja keskeinen perusoikeuksien kunnioittamisen takaamiseksi – kohdistuu vakavia uhkia tai sitä jopa heikennetään rakenteellisesti joissakin jäsenvaltioissa;

E. ottaa huomioon, että Euroopan neuvoston ihmisoikeusvaltuutettu arvioi maaliskuussa 2023 ihmisoikeuksien puolustajien tilanteen heikentyneen hälyttävästi Euroopassa;

F. toteaa, että on ollut useita tapauksia, joissa maahanpyrkijöitä on kuollut ja ihmisoikeuksia on loukattu EU:n rajoilla viranomaisten tehottoman hallinnoinnin ja suhteettoman voimankäytön vuoksi;

[23] EUVL C 205, 20.5.2022, s. 44.
[24] EUVL C 47, 7.2.2023, s. 268.
[25] EUVL C 465, 6.12.2022, s. 33.

G. ottaa huomioon, että naisten ja tyttöjen oikeuksia on viime vuosina järjestelmällisesti heikennetty; huomauttaa, että Euroopan unionissa esiintyy edelleen paljon sukupuolittunutta väkivaltaa, mukaan lukien seksuaalinen väkivalta ja raiskaus;

H. ottaa huomioon, että rotuun tai etniseen alkuperään perustuva syrjintä on jatkuvasti hyvin yleistä, sekä ajallisessa tarkastelussa että eri väestöryhmissä eri jäsenvaltioissa; toteaa, että antisemitismi, islamofobia ja rasismi ovat syvälle pinttyneitä vihan ja syrjinnän muotoja; katsoo, että äärioikeistolaiset liikkeet ovat erityinen uhka henkilöille, joita syrjintä koskettaa, ja koko yhteiskunnalle;

I. toteaa, että eri puolilla EU:ta esiintyy edelleen hlbtiq+-henkilöihin kohdistuvaa syrjintää ja väkivaltaa; huomauttaa, että hlbtiq+-henkilöt kohtaavat edelleen syrjintää ja syrjäytymistä useissa jäsenvaltioissa;

J. huomauttaa, että vihapuhetapaukset ovat kasvaneet tasaisesti EU:ssa viime vuosina[26], mikä johtuu pitkälti sosiaalisen median käyttäjämäärien kasvusta sekä siitä, että vihapuhe rehottaa verkossa; ottaa huomioon, että vihapuhe voi johtaa viharikoksiin;

K. huomauttaa, että EU perustuu sosiaalisten, sivistyksellisten ja taloudellisten oikeuksien edistämiseen;

L. toteaa, että EU:n liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen on SEU-sopimuksen 6 artiklan 2 kohdan mukainen velvoite ja se on edelleen tärkeä prioriteetti;

Oikeusvaltio ja oikeussuojakeinojen saatavuus

1. tuomitsee jyrkästi sen, että vuonna 2022 maailmassa tehtiin jälleen uusi ennätys vangittujen toimittajien määrässä; kehottaa saamaan pian aikaan sopimuksen SLAPP-kannedirektiivistä, jonka pitäisi tarjota laaja aineellisoikeudellinen suoja aiheettomia kanteita vastaan;

2. on syvästi huolissaan lisääntyvästä korruptiosta tietyissä jäsenvaltioissa ja erityisesti tapauksista, joissa on osallisina korkean tason viranhaltijoita ja poliitikkoja; on huolissaan siitä, että EU:n korruptiontorjuntakehyksen täytäntöönpanoaste vaihtelee jäsenvaltioissa;

3. korostaa, että oikeuslaitoksen riippumattomuus ja tehokas keskinäinen valvonta, jonka keinot voivat vaihdella jäsenvaltiosta toiseen, ovat oikeusvaltion keskeisiä osatekijöitä; tuomitsee jäsenvaltioiden hallitusten yritykset vaikuttaa poliittisesti tuomioistuinlaitoksen riippumattomaan päätöksentekoon tai valvoa sitä;

4. tukee elpymis- ja palautumistukivälineen sekä horisontaalisten mahdollistavien edellytysten käyttöä EU:n rahoituksen jäädyttämiseksi, jotta voidaan torjua korruptiota ja oikeusvaltioperiaatteesta lipsumista jäsenvaltioissa; korostaa, että eri ehdollisuustoimenpiteiden kautta pidätettyjä varoja saa vapauttaa vasta sitten, kun oikeusvaltiota, korruptiota ja ihmisoikeuksia koskeviin keskeisiin huolenaiheisiin puututaan aidosti ja asianmukaisesti; kehottaa Eurooppa-neuvostoa toteamaan, onko

[26] Lyhyesti-julkaisu ”Combating hate speech and hate crime in the EU”, Euroopan parlamentin tutkimuspalvelu, kesäkuu 2022.

Unkari loukannut vakavasti ja jatkuvasti SEU-sopimuksen 2 artiklan mukaisia EU:n arvoja;

Vapaudet

5. panee merkille yhdistymis-, sanan- ja kokoontumisvapauteen kohdistuvat kasvavat uhat; toistaa, että oikeutta kokoontua rauhanomaisesti voidaan rajoittaa vain lailla ja ainoastaan, jos se on välttämätöntä ja oikeasuhteista unionin tunnustaman yleisen edun tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien suojelemiseksi;

6. painottaa, että kaikkien demokratioiden perustana oleva oikeus sananvapauteen ja tiedonvälityksen vapauteen voidaan varmistaa vain, jos tietoa on yleisesti saatavilla ja se on monimuotoista, ja tähdentää, että taiteellinen vapaus on taattava;

7. korostaa kansalaisyhteiskunnan järjestöjen elintärkeää roolia aktiivisen kansalaisuuden, perusoikeuksien ja demokraattisen osallistumisen edistämisessä Euroopassa; peräänkuuluttaa komission strategiaa ja yhteisiä sääntöjä kaikissa jäsenvaltioissa, jotta voidaan edistää sellaista sääntely- ja poliittista ympäristöä, joka on vapaa lamaannuttavista vaikutuksista, uhkauksista ja hyökkäyksistä;

8. muistuttaa, että perusoikeuskirjan 6 artiklan nojalla jokaisella on oikeus vapauteen ja turvallisuuteen, mikä tarkoittaa, että jokaista unionissa olisi suojeltava laittomalta ja mielivaltaiselta pidätykseltä;

9. tuomitsee antisemitististen, islaminvastaisten ja rasististen välikohtausten lisääntymisen EU:ssa; pitää valitettavana, että syrjintään ja rasistisiin ja muukalaisvihamielisiin rikoksiin liittyvistä välikohtauksista ei usein ilmoiteta viranomaisille, mikä johtaa tosiasialliseen rankaisemattomuuteen;

10. huomauttaa, että arjen datafikaation ja dataskandaalien myötä oikeus henkilötietojen suojaan on tullut yhä tärkeämmäksi; toistaa huolensa yleisen tietosuoja-asetuksen epätasaisesta soveltamisesta;

11. tuomitsee jyrkästi laajalle levinneet perusoikeuksien loukkaukset ja kohtuuttoman väkivallan käytön kansallisten viranomaisten taholta unionin rajoilla;

Tasa-arvo ja ihmisarvo

12. pitää valitettavana, että ehdotus horisontaaliseksi syrjinnän vastaiseksi direktiiviksi on ollut pysähdyksissä neuvostossa 14 vuoden ajan;

13. muistuttaa, että sukupuolittunut väkivalta on erittäin yleistä kaikissa jäsenvaltioissa eri puolilla unionia; tuomitsee naisten oikeuksissa joissakin jäsenvaltioissa tapahtuneen taantumisen ja erityisesti sen, että naisilta on evätty turvallinen ja laillinen raskaudenkeskeytys;

14. muistuttaa, että viharikokset ja vihapuhe, joiden taustalla ovat rasismi, muukalaisviha, uskonnollinen suvaitsemattomuus tai henkilön vammaisuus, seksuaalinen

suuntautuminen, sukupuoli-identiteetti, sukupuolen ilmaisu ja sukupuolitetut kehon piirteet, ovat ääriesimerkkejä syrjinnästä;

15. pitää tervetulleena komission aloitetta SEUT-sopimuksen 83 artiklan 1 kohdassa olevan EU-rikosten luettelon laajentamisesta kattamaan vihapuheen ja viharikokset;

16. pitää myönteisenä, että komissio vetosi ensimmäisen kerran SEU-sopimuksen 2 artiklan erilliseen rikkomiseen, kun se saattoi EU:n tuomioistuimen käsiteltäväksi Unkarin ”lastensuojelulain”, jonka taustalle kätkeytyy muita tavoitteita;

Sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristöön liittyvät oikeudet

17. toteaa, että köyhyys on yksi syrjinnän muoto, joka johtaa perusoikeuksien loukkaamiseen; kehottaa komissiota, neuvostoa ja jäsenvaltioita kehittämään köyhyyden vähentämiseen tähtääviä politiikkatoimia kiinnittäen erityistä huomiota lapsiin;

18. on ilahtunut riittävästä vähimmäistoimeentulosta aktiivisen osallisuuden varmistamiseksi 30. tammikuuta 2023 annetusta neuvoston suosituksesta[27], sillä se on askel eteenpäin Euroopan sosiaalisten oikeuksien pilarin periaatteen 14 täytäntöönpanossa;

19. korostaa, että digitalisaatio on läpileikkaava prosessi, joka vaikuttaa kaikkien palvelujen, erityisesti terveydenhuollon, saatavuuteen ja perusoikeuksien käyttämiseen;

20. huomauttaa, että asuminen ei ole hyödyke vaan välttämättömyys ja että se on edellytys täysimääräiselle osallistumiselle yhteiskuntaan;

21. on ilahtunut siitä, että YK:n ihmisoikeusneuvosto tunnusti 8. lokakuuta 2021 yleismaailmallisen oikeuden terveelliseen ja kestävään ympäristöön;

Perusoikeuksien institutionaaliset takeet

22. on ilahtunut edistymisestä EU:n liittymisessä Euroopan ihmisoikeussopimukseen sitten neuvottelujen jatkamisen kesäkuussa 2020 sekä siitä, että alustava yhteisymmärrys luonnoksista tarkistetuiksi sopimusvälineiksi saavutettiin maaliskuussa 2023;

23. tukee perusoikeusviraston työtä datan analysoimiseksi, jotta syrjintää voidaan dokumentoida, ja suhtautuu myönteisesti tulevaan edistymiseen tällä alalla; suhtautuu myönteisesti komission ehdotuksiin kahdeksi direktiiviksi, joissa vahvistetaan normeja tasa-arvoelimille ja joiden tarkoituksena on varmistaa EU:n syrjinnänvastaisten sääntöjen parempi täytäntöönpano ja sen valvonta;

24. muistuttaa asiaan liittyvän oikeuskäytännön merkityksestä perusoikeuksien kunnioittamisen vaalimisessa ja oikeusvaltioperiaatteen tarkemmassa määrittelyssä;

°

[27] EUVL C 41, 3.2.2023, s. 1.

° °

25. kehottaa puhemiestä välittämään tämän päätöslauselman neuvostolle ja komissiolle.

PERUSTELUT

Ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen ovat Euroopan unionin perustana olevat arvot, kuten SEU-sopimuksen 2 artiklassa ja perusoikeuskirjassa määrätään. Näiden arvojen vaaliminen ja aktiivinen edistäminen on sekä EU:n toimielinten että jäsenvaltioiden velvoite. Esittelijä on sitä mieltä, että viime vuosina perusoikeuksien kunnioittamisessa on tapahtunut huolestuttavaa taantumista eri puolilla Euroopan unionia ja että yksimielisyys yhteisistä eurooppalaisista arvoista on vaarassa murentua.

Vuosina 2022 ja 2023 EU kohtasi uusia, ennennäkemättömiä haasteita. Koronapandemian haittavaikutuksista oli tuskin selvitty, kun EU:hun jo virtasi miljoonia ihmisiä, joiden oli ollut pakko jättää kotinsa Venäjän Ukrainaa vastaan käynnistämän hyökkäyssodan takia. Mietinnössä olisi sen vuoksi otettava asianmukaisesti huomioon näistä olosuhteista johtuvat perusoikeuskysymykset, kuten esimerkiksi i) poikkeustilalainsäädännön käyttö ja sen vaikutus kansalaisjärjestöjen toimintatilaan, ii) vapaan median rooli demokraattisten järjestelmien toiminnan kannalta, iii) sosiaalisten oikeuksien suojelu ja iv) pakolaisten ja maahantulijoiden perusoikeuksien suojelu.

Esittelijän lähestymistapa

Esittelijä pyrkii saamaan aikaan kattavan mietinnön, jossa otetaan huomioon tärkeimmät kehityskulut kyseessä olevina vuosina.

Mietinnössä on tarkoitus tarkastella pääasiassa perusoikeustilanteen yleisiä suuntauksia Euroopan unionissa vuosina 2022 ja 2023. Mietinnössä on kuitenkin tarkoitus käsitellä myös systeemisiä ongelmia yksittäisissä jäsenvaltioissa edellyttäen, että asiasta on käynnissä menettely Euroopan tasolla, mukaan lukien SEU-sopimuksen 7 artiklan mukaiset menettelyt, rikkomismenettelyt sekä EU:n tuomioistuimen ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomiot.

Rakenne

Jotta kaikki asiaan liittyvät seikat voitaisiin kattaa, mietintöluonnos on jäsennelty perusoikeuksien pääasiallisten ryhmien ympärille, karkeasti perusoikeuskirjan lukujen perusteella. Sen sijaan, että keskityttäisiin vain joihinkin prioriteetteihin tai erityisryhmiin, ja valiokunta-aloitteisten mietintöjen neljän sivun enimmäispituuden huomioon ottaen esittelijä pyrkii laatimaan yleisen rungon, jonka yhteyteen kaikki perusoikeuskysymykset voidaan luokitella. Sitä voidaan rikastuttaa ja sitä myös rikastetaan tarkistusten esittämisvaiheessa.

Pääluokat ovat seuraavat:

Oikeusvaltio ja oikeussuojakeinojen saatavuus

Tämä luku kattaa muun muassa vapaan median roolin, poikkeustilalainsäädännön käytön, parlamentaariset oikeudet, oikeuslaitoksen riippumattomuuden, korruption vaikutukset sekä oikeusvaltiomenettelyt Euroopan tasolla.

Vapaudet

Tämä luku kattaa muun muassa kollektiiviset vapaudet, kuten kokoontumisoikeuden ja yhdistymisoikeuden, sekä yksilölliset vapaudet, kuten oikeuden vapauteen ja turvallisuuteen, omantunnonvapauden, henkilötietojen suojan, sananvapauden ja tiedonvälityksen vapauden sekä oikeuden turvapaikkaan.

Tasa-arvo ja ihmisarvo

Tämä luku kattaa muun muassa oikeuden olla joutumatta syrjityksi sukupuolen, etnisen tai yhteiskunnallisen alkuperän, geneettisten ominaisuuksien, kielen, uskonnon tai vakaumuksen, poliittisten tai muiden mielipiteiden, kansalliseen vähemmistöön kuulumisen, varallisuuden, syntyperän, vammaisuuden, iän tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella. Se kattaa myös oikeuden henkilön fyysisen ja henkisen koskemattomuuden kunnioitukseen, erityisesti vihapuheen ja viharikosten osalta.

Sosiaaliset, taloudelliset ja ympäristöön liittyvät oikeudet

Tämä luku kattaa muun muassa köyhyyden syrjintänä, sosiaalisen eriarvoisuuden, digitaalisen köyhyyden, asumisen, koulutuksen saannin, työn saannin, oikeuden työehtosopimusneuvotteluihin sekä oikeuden terveelliseen ja kestävään ympäristöön.

Perusoikeuksien institutionaaliset takeet

Tämä luku kattaa muun muassa eri instituutioiden, kuten Euroopan neuvoston ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen, Euroopan unionin tuomioistuimen, EU:n perusoikeusviraston, Euroopan syyttäjänviraston sekä kansallisten tuomioistuinten ja kansallisten tasa-arvoelinten, roolin.